

”JAG SKULLE SÅ JÄTTE, JÄTTE, JÄTTEGÄRNA

VILJA HA ETT **FAST JOBB** ATT GÅ TILL”

OM ATT VARA UNG
OCH ARBETSLÖS I VÄSTERVIK

Anita Beckman
Åsa Andersson

Rapport i
korthet

Ett högindustriellt samhälle har ersatts av ett mer globaliserat kunskaps- och informationsinriktat samhälle i vilket industriarbete blivit alltmer ovanligt. Västervik tillhör de orter i Sverige vars betydande industrier lagts ner eller minskat sina arbetstillfällen under de senaste decenniernas strukturomvandling. Den grupp på arbetsmarknaden som drabbats hårdast av dessa förändringar är ungdomarna, vilket avspeglas tydligt i de höga ungdomsarbetslöshetstalen.

Under 2014 genomfördes projektet ”Arbetslös ungdom i Västervik” som ett samverkansprojekt mellan Barn- och ungdomsvetenskapliga forskningsmiljön vid Högskolan Väst och Campus Västervik. Syftet med undersökningen var att få kunskap om de ungas egna upplevelser av att vara arbetsökande i Västerviks kommun: Hur förstår de sig själva och den situation de befinner sig i? Berättelserna samlades in genom djupintervjuer med 18 ungdomar i åldrarna 19–25, samtliga inskrivna på Arbetsförmedlingen i Västervik. Å ena sidan kan berättelserna sägas äga en viss allmängiltighet i den meningen att många av dem sannolikt hade kunnat berättas av andra arbetslösa ungdomar på vilken ort som helst i Sverige, å andra sidan är Västervik en specifik ort med specifika förutsättningar.

Rapporten, som finns i sin helhet på www.hv.se, diskuterar ungdomarnas relation till hemorten, deras tankar kring arbetets mening och värde, utbildningens roll, arbetslöshetens ekonomiska, sociala och emotionella konsekvenser samt de ungas erfarenheter av att befinna sig i olika aktiveringsåtgärder. Det framkommer att de intervjuade å ena sidan vill bygga sig ett liv på orten, å andra sidan att de ser sin framtid där som mycket osäker. Många av dem önskar sig den typ av industriarbeten som deras föräldrar och mor- och farföräldrar har erfarenhet av, men som nu blir alltmer sällsynta. Normen om ett fast heltidsarbete är stark bland ungdomarna, vilket förstärker bilden av dissonans mellan deras till synes

FÖRFATTARE

Anita Beckman är lektor i kulturvetenskap vid Högskolan Väst. Hennes vetenskapliga intresse har tidigare kretsat kring berättande, vetenskapligt skrivande och experimentell, reflexiv etnografi. För närvarande ligger fokus på maktrelationer av olika slag och på hur strukturomvandlingarna de senaste decennierna fått kännbara återverkningar på individnivå. Ett pågående projekt handlar om ungas livsvillkor i glesbygd och ett annat om barns upplevelse av trygghet i skolmiljö. Anita har medverkat med kapitel i böckerna *Skärpa på e-bion – en tvärvetenskaplig studie om Digitala Hus* (Handelshögskolan, Göteborg) och *Etnografiska hållplatser – om metodprocesser och reflexivitet* (Studentlitteratur).

Åsa Andersson är lektor i kulturvetenskap vid Göteborgs universitet. Hennes forskning har handlat om ungdomar, genus, klass, etnicitet och identitet. För närvarande står unga i förhållande till en föränderlig och obeständig arbetsmarknad i fokus, och ett pågående projekt handlar om ungas arbetsvillkor och hanterande av nya arbetsformer och osäkra anställningar. Åsa är medredaktör och medförfattare till boken *Att förstå ungdomars identitetsskapande* (Liber) samt medförfattare till boken *Technology and Youth: Growing Up in a Digital World* (Emerald).

”traditionella” drömmar och intentioner och de möjlighetsstrukturer som orten och samhället presenterar. Kopplat till detta framträder också hur ungdomarna har att förhålla sig till det postindustriella kravet på anställningsbarhet, det vill säga förmågan att på en konkurrensutsatt arbetsmarknad saluföra sig själv. Detta krav förutsätter förmågor som tränas upp mer i vissa sociala skikt än i andra och många av de intervjuade har sin bakgrund i en arbetarklassmiljö där dessa värden och förhållningsätt är långt ifrån självklara. Den socioekonomiska marginalisering som ungdomarna erfar leder till att förutsättningarna för såväl en sökande ungdomsperiod som en förväntad vuxenhet blir kraftigt beskurna. Som arbetslös är det svårt att uppnå vuxenstatus, men man kan inte heller – främst på grund av ekonomisk knapphet – delta i ett experimenterande och utforskande ungdomsliv. Ungdomarnas tillvaro kan därmed liknas vid en tidlig gråzon: de är varken ungdomar eller vuxna i den mening som normen föreskriver. I vissa av ungdomarnas berättelser skönjs kritiska tankar om de samhälleliga förhållandena. I förlängningen kan sådana tankar och yttranden verka stärkande och mobiliserande för dem, både som grupp och som enskilda individer. Insikter kan nås om arbetslösheten som en delad erfarenhet istället för ett individuellt misslyckande.

Vi vill framföra våra hjärtliga tack till Jerry Engström och Karin Bolin på Campus Västervik samt till anställda i Västerviks kommun som hjälpt oss att förmedla kontakt med arbetssökande ungdomar. Vi vill också tacka medverkande på heldagsseminariet för alla intressanta och initierade diskussioner som vi hade förmånen att ta del av. Våra allra djupaste tack och lyckönskningar går till de ungdomar som med stor generositet delade med sig av sina erfarenheter.

INNEHÅLL

Bakgrund	4
Ungdomar och arbetslöshet.....	4
Västervik.....	4
Tre intervjustudier om arbetslös ungdom.....	5
Undersökning	7
Syfte.....	7
Metod och material.....	7
Resultat	8
Relation till orten.....	8
Arbete som livsmål.....	10
Utbildningens roll.....	13
Ekonomisk utsatthet.....	14
Identitetsformerande arbetslöshet.....	15
Erfarenheter av åtgärder och stöd.....	17
Diskussion	20
Platsbundna förlorare eller ortens hopp?.....	20
I otakt med tiden.....	20
Unga arbetare utan arbete.....	21
I aktivering.....	22
Referenser	23

BAKGRUND

Ungdomar och arbetslöshet

Ungdomar har under de senaste decennierna utgjort en betydande andel av dem som stått utanför den svenska arbetsmarknaden. Under lågkonjunkturen på 1990-talet fick kommunerna mindre resurser att fördela till olika verksamheter och ungdomarna har gång på gång betecknats som den ekonomiska krisens ”förlorare” (Angelin 2009:25) – ungdomsarbetslösheten nådde, med den tidens mått mätt, rekordnivåer på uppemot 17 procent (Jonsson 2010). Sedan dess har konkurrensen om arbetstillfällena hårdnat och kraven på utbildning och kompetens ökat. Konsekvenserna av det är bland annat att andelen unga med försörjningsstöd har vuxit kraftigt (Angelin 2009), samt att de omständigheter som vanligtvis definierar ett vuxenblivande förskjutits eller rentav försvunnit utom räckhåll för en betydande del av den unga befolkningen (Waara 2007).

Den alltmer utdragna ungdomstiden innebär att unga tar allt längre tid på sig att etablera ett socialt kontaktnät, att skaffa eget boende och att bli självförsörjande genom eget arbete. När dessa tre för vuxenblivandet så grundläggande pusselbitar dröjer eller uteblir ökar känsligheten för yttre påverkan och därmed också risken för marginalisering. På politisk nivå finns det samtidigt en vedertagen praxis att ta bruk av de tänjbara ungdomsären för reglerandet av samhällets sociala strukturer (Jonsson 2010). De unga får ofta utgöra en slags buffert vars funktion är att skydda de äldre och att bibehålla eller skapa en önskad jämvikt på arbetsmarknaden. Särskilda ungdomslöner och regler för arbetsgivare som anställer ungdomar kan förstås som uttryck för detta sätt att se på unga som en särskild kategori såväl på arbetsmarknaden som i samhället i övrigt (jfr ibid.).

Den höga ungdomsarbetslösheten återfinns i många europeiska länder. Det som utmärker Sverige är de höga ungdomsarbetslöshetstalen i jämförelse med andra nordiska länder och att förhållandet mellan den totala arbetslösheten och ungdomsarbetslösheten är så skevt. År 2013 var ungdomsarbetslösheten 4,4 gånger högre än den bland totalbefolkningen, vilket gjorde Sverige till det land där arbetslösheten för ungdomsgruppen var högst i förhållande till arbetslösheten i åldersgruppen 25–74 år (scb.se (1)). I en rapport från Finansdepartementet menar Nordström Skans (2009) att en

av orsakerna är att antalet tillfälliga och korta anställningar är stort och fortsätter att öka.

Idag återfinns majoriteten av västvärldens arbetskraft inom tjänste-, kunskaps- och servicesektorn (Castells 2000). Det innebär att man arbetar mer med människor, idéer och information än med traditionell materiell produktion samt att kunskap utgör den nya ekonomiska basen. Den inhemska produktion som finns kvar lever under ständiga hot om att läggas ner eller förflyttas till låglöneländer och utsätts därför för allt hårdare krav på effektivitet och lönsamhet, vilket i sin tur innebär ett högre tempo och ökade kvalitetskrav (ibid.). Ökad konkurrens liksom ökad trendkänslighet förändrar produktionsförhållandena, vilket också förändrar kraven på de anställda. Nya arbetstillfällen kommer framförallt att skapas inom den privata service- och tjänstesektorn och de nya jobben är mestadels tillfälliga, enligt Arbetsförmedlingens egna prognoser. Sju av tio nyrekryteringar under de första tre månaderna 2014 gällde tillfälliga anställningar. Med andra ord möts dagens ungdomar av en helt annan arbetsmarknad och en helt annan arbetsmarknadspolitik än innan 1990-talskrisen (Garsten et al. 2011).

Västervik

I mars 2014 var 15 procent av alla ungdomar mellan 20 och 24 år boende i Västerviks kommun inskrivna vid Arbetsförmedlingen, jämfört med 10 procent i riket (vastervik.se; vt.se). Situationen för arbetslösa ungdomar i Västervik kan till vissa delar antas vara liknande den för unga människor på andra liknande orter i Sverige, men samtidigt har varje ort sin, i viss mån, specifika karaktär och sina specifika förutsättningar.

I Västerviks kommun bor omkring 36 000 invånare, varav drygt 21 000 på centralorten. Västervik är en kustnära kommun med fiske- och sjöfartstraditioner och en relativt stabil turistnäring. Under sommarhalvåret anordnas flera välbesökta evenemang, medan det under resten av året är betydligt mindre aktivitet. I likhet med många andra mindre och mellanstora kommuner är Västervik en ort där tillverkningsindustrin minskat kraftigt under ett antal år av strukturomvandling. Nedläggningen av Electrolux-fabriken 2005 utgör kanske ett av de starkaste uttrycken för detta. Ett annat exempel på en för staden betydelsefull nedläggning är den av

Västerviks pappersbruk som stängde sina portar 1980. De största arbetsgivarna idag är Västerviks kommun och Västerviks sjukhus.

I många av Sveriges kommuner minskar antalet ungdomar – bara i kommuner med högskola eller universitet går trenden åt motsatt håll – och i Västerviks kommun har antalet unga mellan 18 och 30 år minskat med en tredjedel sedan 2000. Liksom från de flesta andra kommuner i samma storlek flyttar fler unga kvinnor än män från Västervik. 2014 var också fler av de unga männen (17 procent) än de unga kvinnorna (13 procent) inskrivna på Arbetsförmedlingen i kommunen. En högre andel kvinnor (35 procent) än män (22 procent) har eftergymnasial utbildning, vilket speglar den aktuella trenden att kvinnor söker sig till högskoleutbildningar i högre grad än män. Vid tiden för undersökningen hade totalt 28 procent av den vuxna befolkningen eftergymnasial utbildning, vilket placerar Västervik förhållandevis långt under riksgenomsnittet på 39 procent. (vastervik.se)

Tre intervjustudier om arbetslös ungdom

Sedan 1990-talets ekonomiska kris har ungdomsarbetslöshet varit ett angeläget ämne inom samhällsvetenskaplig forskning. Här ger vi tre exempel på avhandlingar som skrivits under 2000-talet och som, liksom denna undersökning, sätter fokus på de arbetslösas egna berättelser.

I *Den dubbla vanmaktens logik. En studie om långvarig arbetslöshet och socialbidragstagande bland unga vuxna* (2009) diskuterar Anna Angelin, doktor i socialt arbete, konsekvenserna av långvarig arbetslöshet och socialbidragstagande för unga vuxna i åldern 20–29 år. I fokus står de unga vuxnas upplevelser av att befinna sig i arbetslöshet och att leva med försörjningsstöd. Angelin arbetar med kvantitativ såväl som kvalitativ metod. De kvantitativa resultaten visar att det finns ett samband mellan tidig och senare marginalisering. Den som befinner sig i en marginaliserad position i 20-årsåldern löper 6–7 gånger större risk att göra det även senare i livet, jämfört med en jämnårig som kunnat ta sig in på arbetsmarknaden. Angelin visar att tidig ungdomsarbetslöshet leder till en social utstötningsprocess som i värsta fall riskerar att vara livet ut. Unga vuxna med långa perioder av arbetslöshet bakom sig har ofta fler problem, en så kallad komplex problematik, i jämförelse med andra jämnåriga och att olika problem förstärker varandra bidrar till en känsla av vanmakt. I de ungas berättelser framträder tre olika teman: Det mest problematiska med att vara arbetslös och socialbidragstagare är **1)** den ekonomiska situationen, **2)** upplevelser av skam och **3)** känslan av maktlöshet gentemot

myndigheter. Avhandlingens titel anspelar på känslan av att ”stå och stampa på samma plats” och av ett ”moment 22”. Som hinder för förändring står alla byråkratiska regler och det risktagande det skulle innebära att börja röra sig i någon riktning. Denna upplevelse av förlamning och maktlöshet är således innebörden i ”den dubbla vanmaktens logik”.

I avhandlingen *Unga arbetslösas ansikten. Identitet och subjektivitet i det svenska och danska samhället* (2001) undersöker sociologen Verica Stojanovic både svenska och danska unga vuxnas erfarenheter av arbetslöshet. Stojanovic diskuterar ungdomarnas förhållningssätt till arbete och arbetslöshet samt deras egna tankar om framtiden, och utifrån de berättelser som hon tagit del av utkristalliserar sig fyra grundkategorier av personer som alla har olika förhållningssätt till sin situation. I den första kategorin, ”de accepterade”, återfinns ”de rastlösa”, ”de flyttbenägna”, ”de maktlösa”, ”de kontaktlösa” och ”de ambivalenta”. De karakteriseras av en hög ambitionsnivå och en mer instrumentell syn på arbete. Dessa ungdomar är oftast orienterade mot lönearbete, och känslor av marginalisering och skuld är utbredda inom gruppen. Den andra kategorin är ”de diskvalificerade”, vilken rymmer ”de värnpliktsfixerade”, ”de traditionella” och ”de sargade”. Kategorin karakteriseras av låg arbetsmotivation och en instrumentell syn på arbete. Många lever på försörjningsstöd och känslan av skuld och skam är stor. Ungdomarna upplever sig starkt begränsade av myndigheter och byråkratiska regelverk. Den tredje kategorin kallar författaren för ”de kvalificerade” och den rymmer underkategorierna ”de frustrerade” och ”vardagsfilosoferna”. De karakteriseras av hög utbildningsnivå, hög arbetsmotivation och en självutvecklande syn på arbete. Här återfinns de som upplever att de är väl så kvalificerade för ett arbete och att de oförtjänt hamnat utanför arbetsmarknaden. Den fjärde och sista kategorin är ”de icke-accepterade” och rymmer ”de oberörda”, ”äventyrarna”, ”drömmarna”, ”melankolikerna” och ”livsnjutarna”. Känslor av likgiltighet, resignation och ett pragmatiskt accepterande finns här. Man sätter sina mål själva och sneglar inte mot normerna i lika hög grad som i de andra kategorierna. Vissa attityder visar att inställningen till arbete skapats i själva arbetslöshetssituationen: vissa blir ”duktiga” arbetslösa och står lydigt till arbetsmarknadens förfogande, medan andra blir ”flexibla” arbetslösa som självständigt skapar sina egna subjektiva livsspår. Stojanovic lyfter också hur viktig den socioekonomiska bakgrunden är för ungdomars möjligheter att etablera sig på en allt kärvare arbetsmarknad.

Ulla Rantakeisu, docent i socialt arbete, undersöker vilka sociala och hälsomässiga konsekvenser arbetslöshet kan få. I avhandlingen *Arbetslöshetens olika ansikten. Fyra studier om arbetslöshetens sociala och*

Ju starkare viljan att arbeta är, desto sämre mår man. Och ju sämre de ekonomiska förhållandena är för den arbetslösa, desto sämre hälsa.

hälsomässiga yttringar (2002) visar hon att arbetslösa ungdomar ofta känner sig nedvärderade av sin omgivning. Undersökningen baseras dels på arbetslösa ungdomar i sex kommuner i Värmland, dels på arbetslösa tjänstemän från den kommunala sektorn i Sverige. Den sista studien i avhandlingen utgörs av djupintervjuer med långtidsarbetslösa ungdomar i Värmland. Författaren kan konstatera att långtidsarbetslösa ungdomar möter mer nedvärderande attityder än korttidsarbetslösa samt att män har mer skamgörande erfarenheter än kvinnor, vilket förmodligen beror på traditionella könsnormer kring arbete och manlighet. Det är känt att arbetslöshet ofta leder till ohälsa, men författaren understryker att det finns olika sätt att hantera sin arbetslöshetssituation: Ju starkare viljan att arbeta är, desto sämre mår man. Och ju sämre de ekonomiska förhållandena är för den arbetslösa, desto sämre hälsa. Liksom Stojanovic kommer Rantakeisu fram till att det finns olika sätt att förhålla sig till sin arbetslöshetssituation och i undersökningen återfinns fyra idealtyper: ”traditionalisterna”, ”de vinddrivna”, ”sökarna” och ”frifräsarna”. Dessa typer kopplas i sin tur till olika klassmönster. ”Traditionalisterna” och ”de vinddrivna” har ett mer instrumentellt förhållningssätt till arbete och är mer lönearbetsorienterade, medan ”sökare” och ”frifräsare” har ett mer expressivt förhållningssätt, det vill säga att de ser arbete som ett medium för självförverkligande. Båda dessa idealtyper har en tydligare medelklassprofil än ”traditionalisterna”. Vidare skiljer sig hälsan åt mellan de fyra idealtyperna. ”Frifräsarnas” hälsa avviker åt det bättre. De ser helt enkelt inte på

sig själva som arbetslösa och oroar sig inte för hur det framtida yrkeslivet kommer att se ut eftersom de litar på sin förmåga att skapa sig en egen väg in i ett yrke. De som mår sämst är ”traditionalisterna” som sällan ser en utväg ur sin situation. De sover sämst, oroar sig mest och grubblar mest över framtid och ekonomi. Skillnaderna mellan de olika grupperna visar att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna mot ungdomsarbetslöshet bör få olika inriktning beroende på vem de riktas mot.

UNDERSÖKNING

Syfte

Syftet med projektet är att få kunskap om arbetslösa ungdomars erfarenheter och upplevelser av sin situation som arbetssökande i Västerviks kommun. En central aspekt av undersökningen är att lyfta fram ungdomarnas eget perspektiv på sin situation. Det handlar dels om att synliggöra ungdomarnas många *olika* tankar och erfarenheter, dels om att hitta *mönster* och *övergripande teman* i deras berättelser, och därifrån försöka ge en samlad bild av vad som karakteriserar erfarenheterna av att vara arbetslös på en ort av Västerviks karaktär.

Metod och material

”Om man vill veta hur människor uppfattar sin värld och sitt liv, varför inte prata med dem?”

Kvale & Brinkmann 1997:15

Undersökningen har en tydlig kvalitativ ansats, vilket innebär att fokus ligger på ungdomarnas egna beskrivningar. Generaliserbarheten är teoretisk i och med strävan efter att hitta grundläggande teman och principer, för att därigenom göra olika situationer jämförbara med varandra.

Vår metodologiska utgångspunkt är hermeneutisk-kritisk, vilket betyder att vi använder oss av ett tolkande perspektiv och att vi riktar särskilt intresse mot uttryck för maktrelationer av olika slag. Undersökningens teoretiska utgångspunkt är eklektisk då idéer och tankar från olika teoribildningar används. Intresse riktas mot den rent deskriptiva nivån i berättandet såväl som den meningsskapande: Hur görs världen och vardagen begriplig? Hur förstår ungdomarna sig själva och den situation som de befinner sig i? Genom att diskutera dessa frågor är vårt kunskapsanspråk att försöka urskilja centrala teman och vår ambition att – med hjälp av belysande citat samt en tematisering och analytisk diskussion – lyfta fram de aspekter som ter sig mest meningsbärande i berättelserna. Viktigt att understryka är att det handlar om att *förstå* snarare än om att *förklara*. En mångfacetterad förståelse av ungdomarnas

erfarenheter bör i förlängningen vara viktig och i viss mån vägledande för de aktörer som hanterar den problematik som arbetslösa ungdomar befinner sig i.

Forskningsmaterialet har samlats in genom 18 intervjuer med slumpmässigt utvalda ungdomar i åldrarna 19–25 boende i Västerviks kommun, samtliga inskrivna på Arbetsförmedlingen i Västervik. De var vid tillfället aktivt arbetssökande och stod alla ofrivilligt utan arbete. De flesta, men inte alla, hade någon del av sin försörjning via försörjningsstöd och samtliga stod utanför arbetslöshetsförsäkringssystemet. Gemensamt för ungdomarna är också att de har en tämligen begränsad arbetslivserfarenhet. En del har erfarenhet från sommarjobb och/eller kortare anställningar, medan andra helt saknar arbetslivserfarenhet från den ordinarie arbetsmarknaden. Ett fåtal av ungdomarna har högskoleexamen, någon har påbörjat en högskoleutbildning utan att ha avslutat den, flera har gymnasieexamen och några har ofullständiga gymnasiebetyg. Några av ungdomarna har utöver sin arbetslöshet också en mer komplex problematik, till exempel dyslexi, koncentrationssvårigheter eller kroniska sjukdomsbesvär. Några är småbarnsföräldrar, några är gifta eller sammanboende, några lever ensamma och några bor fortfarande hemma hos sina föräldrar. Vissa är födda på centralorten medan andra är inflyttade från andra orter i kommunen eller från mer avlägsna orter. Socioekonomisk familjebakgrund varierar även om de flesta har föräldrar vars utbildningsnivå motsvarar gymnasieexamen. Med enstaka undantag är ungdomarna etniska svenskar.

Kontakt med ungdomarna har förmedlats genom olika lokala aktörer. En viktig utgångspunkt var att informanterna själva skulle definiera sig som arbetssökande och ha ett uttalat intresse av att medverka i projektet. Frivillighetsprincipen har varit central och informanterna delgavs tydlig information om att de närsomhelst kunde avbryta sin medverkan. Samtliga medverkande har avidentifierats genom fiktiva namn och vissa för undersökningen irrelevanta persondetaljer har ändrats. För att ytterligare försvåra identifikation har också de anordnare av olika aktiveringsåtgärder som ungdomarna deltar i avidentifierats.

RESULTAT

Relation till orten

En novemberkväll tröttnade Elias på att sitta hemma i soffan och göra ingenting. En av kompisarna hade tillgång till bil och tillsammans bestämde de sig för att åka ut en sväng och se vad kvällen hade att erbjuda:

Elias: ... då tänkte vi faan, den här staden är död. Vinterhalvåret är den som en spökstad. Sen kom vi på vad vi skulle göra, så vi hämtade färg och en gammal flagga med vit baksida ... sen skrev vi "Welcome to Spooky Town" och satte upp den vid allén.

Allén fungerar som inkörspport till Västervik och flaggan var tänkt att informera besökare om att de var på väg in i en spökstad. Ungdomarna inspirerades av att det var allhelgona och associerade den ödsliga stämningen med firandet av halloween. Det som från början var menat som ett oskyldigt busstreck väckte ett oväntat stort intresse – inte minst på sociala medier där det, enligt Elias, diskuterades livligt i över 3 000 inlägg.

Liten och tråkig, men...

Alla orter befinner sig på ett eller annat sätt i förändring, och hur ortsbefolkningen talar om sin hemort och dess framtid är av vikt för hur förändringsprocessen fortgår (Svensson 2006a). Ungdomar har inte sällan rollen som symboliska bärare av framtiden och när vi ber ungdomarna i vår undersökning att beskriva sin hemort framträder en dubbel men samstämmig bild:

Adam: Det positiva är väl att det är en fin sommarstad, med många turister på sommaren. /.../ Och det negativa är väl att det är en så pass liten stad så att det är ont om jobb.

Robin: Utifrån mitt perspektiv så är det ju en, som sagt, dålig kommun. Mycket nedskärningar, mycket arbetslöshet /.../ dom varslar ju fler och fler. Det var bara häromdagen som dom skulle varsla, ja, det var en industri i stan eller nån stor arbetsplats, så det blir svårare och svårare att hitta jobb.

Alice: På vintern är det jättetråkigt här. /.../ Det finns för lite, tycker jag. Det är så litet och tråkigt, inte så mycket att göra. Men på sommaren är det fint, då finns det mer att göra.

Christofer: Västervik alltså ... En liten, tråkig stad. Inte så mycket att göra. Det är så jag ser det. Gå fem meter och hitta en restaurang, gå fem meter och hitta en annan.

Framställningen av Västervik som en liten och tråkig ort ligger helt i linje med hur ungdomar på utflyttningsorter brukar beskriva sina hemorter (Svensson 2006a, Karlsson 2000, Kåks 2003). Mindre orter är inte sällan associerade med nedåtgående tillväxtkurvor, och ungdomar tar intryck av de massmediala bilder som berättar att det är i storstaden som det "lyckade moderna livet" står att finna. Normen säger att man som ung ska vilja mer i livet än att bli kvar i en avlägsen landsbygdskommun och ungdomarna i Västervik förstår antagligen både sig själva och sin hembygd genom denna storstadsnorm (jmf Svensson 2006a). Orten må vara liten och tråkig, men man trivs "ändå".

I vårt intervjumaterial kan vi se att de ungdomar som aldrig bott någon annanstans än i Västerviks kommun oftare vill förklara varför de "ändå" trivs. Den som har bott på annan ort behöver inte förhålla sig till stereotyperna i samma utsträckning och ser antagligen på orten och sig själva med lite andra ögon:

Ibrahim: Jag trivs alltså jättemycket här. Många av mina kompisar kommer till Västervik, dom har bott i andra städer och säger att Västervik är en av dom bästa städerna i Sverige.

Möjligen bidrar det faktum att Västervik är en pittoresk liten ort vid kusten till att det upplevs som mer legitimt att trivas här än på många andra mindre orter. Men alla trivs inte:

Jonathan: Jag vill bo i en storstad. /.../ Jag tycker om när det händer saker.

Och alla uppfattar inte heller Västervik som en ort med tillväxtproblem:

Kalle: Jag tror att det är lätt att man skyller på orten man är ifrån, att här finns ingenting, att här är öken... Jag tror inte att det är mycket sanning i det överhuvudtaget, speciellt inte som Västervik växer och har gjort det dom senaste sex åren – det bara ploppar upp nya saker hela tiden.

När ”alla känner alla”

Ibrahim är 21 år och kom till Sverige för fem år sedan. Ett halvår innan vi träffar honom har han gått ut barn- och fritidsprogrammet på gymnasiet. På frågan vad som är bäst med orten svarar han att ”det finns trygghet i Västervik”. Men den trygghet som Ibrahim och flera av de andra ungdomarna talar om tycks ha en baksida:

Tess: Alla känner alla. Innan du ens har gjort nånting vet alla redan om det. Har du tänkt göra nånting utan att berätta det för nån, då vet alla om det i alla fall. Du gör saker i Västervik fast du inte ens gjort dom.

Tess är 21 år och bor tillsammans med man och barn, och liksom flera av ungdomarna i undersökningen avslutade hon aldrig sina gymnasiestudier. I citatet ovan tar hon upp en för henne negativ aspekt av att leva på en mindre ort, nämligen den sociala kontrollen:

Tess: Jag skulle vilja sticka ut mer. /.../ Men man måste vara en bra förebild för sina barn. Visst, man kan vara det ändå, men det är en liten stad. Folk tittar på en: ”Hur ser hon ut? Kan hon verkligen ta hand om barnen?”

Social gemenskap på en ort där ”alla känner alla” kan ställa högre krav på konformitet än i större städer. Det är lätt att blir betraktad som avvikande på orter vars storlek svårigen rymmer en mångfald av beteenden och livsstilar. En annan anledning till att Tess avstår ifrån att använda kläder och attribut som hon egentligen vill bära är att hon tror att hennes chanser att få arbete då skulle bli ännu mer begränsade än vad de redan är.

Utan ”de rätta” kontakterna

Tess: Ska du hitta ett jobb så måste du känna personer, nån på det företaget som du söker till, och dina kontakter måste rekommendera dig för att du ska få ett jobb i Västervik.

Att ”allt i Västervik” bygger på informella kontaktnät är något som många av ungdomarna ger uttryck för. För att få arbete krävs inte bara att du har en relevant

utbildning utan du måste också ha personliga kontakter, något många säger sig sakna. Att ”alla känner alla” samtidigt som informanterna saknar personliga kontakter kan tyckas motsägelsefullt, men det många menar är att de inte har ”de rätta” kontakterna.

Jonathan, 25 år, berättar att personliga kontakter har varit vägen in på arbetsmarknaden för flera av hans kompisar. Själv har han växt upp utan sin pappa och har därför inte haft möjlighet att få en anställning ”den vägen”. Precis som de andra ungdomarna har han ett socialt nätverk bestående av vänner och familj, men så länge de saknar position att ge rekommendationer spelar de ingen roll i arbetslivet (Tovatt 2013).

Betydelsen av personliga kontakter är naturligtvis inget unikt för Västervik, men att så många av ungdomarna väljer att lyfta fram det som ett hinder saknar inte betydelse i sammanhanget. Uppfattningen är att ortsborna är uppdelade i olika sociala grupperingar och att det är svårt att forcera dess osynliga gränser:

Hannes: ... staden Västervik är ju ganska innesluten i sig, dom flesta håller sig till sina kontaktnät och så där, så det breddas inte så mycket på det viset.

Vetskapen om de personliga kontakternas betydelse riskerar att skapa känslor av uppgivenhet hos den arbetsökande. Och motsägelsefullt nog kan det samtidigt vara svårt att få arbete enbart genom rekommendationer. Den informella rekryteringsprocessen följs inte sällan av en formell process i vilken man måste bevisa att man är rätt person för uppdraget (ibid.), och saknar man både de rätta kontakterna och rätt utbildning blir tröskeln för den arbetslösa dubbelt hög.

Bygdens barn?

Samtidigt som ungdomarna ger uttryck för att alla känner alla inkluderar de sällan sig själva i beskrivningarna. Ordet ”vi” och uttryck som ”vi här i Västervik” är tämligen sällsynta. Oftare framställs förhållandet som ett vi/dom-förhållande, vilket bidrar till att den lokala identiteten förblir otydlig. Samhörighetskänslan med vänner, släkt och familj på orten är desto tydligare:

Johan: Jag gillar ju Västervik, jag är upp-vuxen här så jag kan allting här. Man har de sina, man vet att där och där är det, vart man ska... Men, som sagt... jobb. Det finns inte så mycket jobb här i Västervik.

Att växa upp på en mindre ort med relativt hög arbetslöshet innebär att man någon gång under sin ungdomstid måste ompröva vem man är och vilka möjligheter som orten har att erbjuda:

Adam: Ja, helst vill jag ju jobba i Västervik. Det är liksom hemstaden. Jag trivs här. Men tyvärr finns det ju inga jobb, så det blir att man får söka sig utanför också. Försöker i Malmö och typ Göteborg, Stockholm, Linköping... överallt nästan, och nu har jag börjat söka utomlands också.

Samtidigt som det finns en norm som säger att ungdomar bör söka sig till större städer hotar deras rörlighet den regionala utvecklingen. Utifrån ett samhällsperspektiv är det således både positivt och negativt att de flyttar från sin hemort (Svensson 2006a:29). Detta blir en paradox för ungdomarna att förhålla sig till.

Hannes: På nåt vis så känns det som att här vill dom att alla ska flytta... för att hitta ett jobb. Så det känns som att dom satsar inte så mycket på att man ska vara kvar i stan...

Om flyttandet från hemorten understöds av myndigheter och sociala institutioner... var lämnar det de ungdomar som egentligen vill stanna kvar? Enligt en undersökning av Lotta Svensson (2006b) räknar vuxna i Söderhamn inte med ungdomarna i någon högre grad då de diskuterar regionala frågor. Men om de som vill stanna kvar på en ort anses vara passiva eller resurs-svaga kommer de inte heller själva att uppfatta sig som intresserade av att vara delaktiga (Svensson 2006a:28). En viktig fråga att ställa sig utifrån Hannes tanke ovan måste därför vara: Värnar man tillräckligt om den resurs som ungdomar som vill stanna kvar på mindre orter som Västervik faktiskt utgör?

Risk och ambivalens

Robin, 21 år och högskoleutbildad, menar liksom flera av ungdomarna att han skulle känna oro om han får barn, en oro över att det inte skulle finnas tillräckligt bra skola och omsorg, och att barnen inte skulle kunna bygga sig en framtid på orten på grund av arbetsbrist. Samtidigt finns här en ambivalens då Robin har valt att flytta tillbaka till Västervik efter arbete på annan ort, men han känner andra som sökt sig bort från orten:

Robin: Jag är väl glad för deras skull, om dom hittat nånting som dom trivs med, men jag vet ju också att det är många som inte gjort det, och dom känner sig ganska... eh... det är ju en illusion som krossats.

Citatet fångar väl in dilemmat kring om man ska stanna eller flytta. Risker med att flytta är att det kan bli som att gå över ån efter vatten. Beck och Beck-Gernsheim (2002) menar att det moderna samhället

förvandlats till ett risksamhälle i vilket människor hela tiden måste reflektera över vilka konsekvenser deras handlingar får. I det traditionella samhället var valmöjligheterna relativt få och risktagandet inte lika centralt, men idag är alternativen fler och om man gör ett enda felval kan det resultera i ett permanent utanförskap i form av exempelvis bostadslöshet eller långtidsarbetslöshet. I ett sådant samhälle är det lätt hänt att dess invånare inte vågar pröva på nya saker, känna sig för och vara kreativ i förhållande till sin livssituation:

Ibrahim: Jag vet inte vad som kommer hända om jag flyttar härifrån. Så jag tänker hela tiden att jag ska bo kvar här i Västervik.

En anledning att stanna kvar är den ekonomiska säkerheten. Att bo nära släktingar, vänner och bekanta är värdefullt när det handlar om att hjälpa varandra. Att kunna äta hos sina föräldrar ibland eller låna småsummor av vänner i slutet av månaden kan vara helt avgörande för att vardagen ska gå ihop, och Hannes berättar att den privata hyresvärd som han bor hos kan ge uppskov med hyran om det behövs, framförallt för att han känner och litar på Hannes flickvans mamma.

Flera av ungdomarna i vår undersökning har eget förstahandskontrakt på lägenheter med central adress och låg hyra. Utan ekonomi och personliga kontakter kan det vara svårt att finna bostad och arbete på större tillväxtorter, och levnadskostnaderna är ofta lite högre där än på mindre orter (jfr Svensson 2006a:34–35). Samtidigt har den lågavlönade servicesektorn i storstadsregionerna vuxit kraftigt under det senaste decenniet. Kanske är framtiden ändå ljusare någon annanstans? Här tvingas ungdomarna kalkylera kring risker och möjligheter som är svåra att förutspå.

Arbete som livsmål

Tess: Jag skulle så jätte, jätte, jättegärna vilja ha ett fast jobb att gå till...

I och med industrialiseringen blev lönearbete norm och arbete är fortfarande en grundförutsättning för människors livsuppehälle och en indikator på delaktighet och integration (Rantakeisu 2002), något som gör arbetet centralt i de flestas liv – så även för ungdomarna i denna undersökning.

Ett drägligt liv

När vi frågar ungdomarna om vad ett arbete skulle innebära för dem handlar svaren nästan alltid om egenförsörjning och möjligheten att fylla livet med det innehåll som de tycker att ett bra liv bör ha:

Sebastian: *En större lägenhet. Hus kanske, om det är så att man känner för det. En hund ska jag ha i alla fall...*

Alice: *Att ta hand om sig själv och sina barn. Att jag kan försörja dom på det sätt som jag vill försörja dom, det är ett bra liv för mig.*

Kalle: *Att ha arbetskamrater och den typen av vardag, och en lön som kommer in varje månad. Såna saker vill jag också känna på, så jobbet i sig är inte så viktigt, utan det är mest själva livet jag vill ha.*

Arbete är synonymt med försörjning som är synonymt med frihet att råda över sitt eget liv, ett liv som majoriteten av ungdomarna önskar fylla med just arbete, familj, vänner och, ibland, en meningsfull fritidssysselsättning. Ett drägligt liv är med andra ord ett högst ordinärt liv, här finns inga högtflygande drömmar om rikedom, karriär och framgång. Det handlar om att få struktur på tillvaron, då arbete också är synonymt med ordning och tydliga sociala markörer:

Frida: *Alltså det alla kallar för Svensson-livet. /.../ Och veta att du har ett jobb så att du går och lägger dig på söndag kväll och vet att... ah, men imorgon börjar jag jobba. Och sen får man längta, alltså man får jobba till fredag kväll, alltså fredagsmyset ungefär.*

Rutiner och till synes självklara inslag i vardagen blir än mer eftersträvarsvärda för den som är utestängd från den socialt strukturerande tiden:

Sebastian: *Att sitta i fikarummet, det längtar jag efter...*

Men det finns undantag, även om de inte är många:

Johan: *Folk säger att det blir frihet när dom jobbar, men jag vet inte riktigt. Fri tänker jag väl mer att... jag vet inte, svårt att förklara. Jag kan ju inte kalla ett Svensson-liv för frihet. /.../ Jag vill ju komma ut, liksom. Vad säger man? Leva... resa skulle jag kunna tänka mig, spela musik och såna grejer...*

Även om några skulle kunna tänka sig att arbeta sex timmar om dagen istället för åtta finns en tydlig föreställning om att det är ett fast heltidsarbete som gäller och att det är det som behövs för att man ska kunna leva ett drägligt liv. Det är intressant i en tid då arbetsgränser sägs bli alltmer flytande, men samtidigt är det helt logiskt att ett fast heltidsjobb blir ett ideal när

arbetslöshetstalen är höga och de strukturella omvandlingarna påtagliga (Allvin 2006).

Jonathan är den av ungdomarna som befunnit sig i arbetslöshet längst av alla. Han berättar att han vill jobba ”8–5 eller nåt sånt, varje dag”. På frågan varför det är så viktigt svarar han på samma sätt som flera andra i undersökningen: ”någonting att göra”. Efter som han varit arbetslös i sju år och mest suttit framför datorn känns tanken på att ha något meningsfullt att sysselsätta sig med och att ingå i ett socialt sammanhang väldigt attraktiv. Till viss del kan längtan efter heltidsarbete antagligen förstås som ett uttryck för just denna erfarenhet av tärande sysselslöshet och social marginalisering.

Att utvecklas och ”bli någon”

Drivkraften att arbeta är något som utvecklas genom den socialisationsprocess som barndom och uppväxt innebär. Rantakeisu (2002:73) talar om ett instrumentellt respektive expressivt förhållningssätt till arbete: som en möjlighet till försörjning, materiella ting, trygghet och arbetskamrater eller som möjlighet till självförverkligande och/eller karriär. Det förra är enligt Rantakeisu vanligare bland arbetarklassen och det senare bland medelklassen. Det kan vara svårt att skilja det ena förhållningssättet från det andra, men om vi ändå gör ett försök till klassificering ser vi att många av ungdomarna i undersökningen ger uttryck för ett instrumentellt förhållningssätt.

Ibrahim tillhör de ungdomar som är orienterade mot en yrkeskarriär och som har föräldrar med högskoleutbildning. Det sätt på vilket han talar om arbetets mening och värde, men också sina egna strategier, skiljer sig tydligt från hur ungdomarna med arbetarbakgrund uttrycker sig:

Ibrahim: *Jag tänker inte på pengar när jag söker jobb. Jag tänker inte på lönen utan jag tänker bara på om jag kommer att trivas med det här jobbet... Kommer jag att bli glad och lycklig i det här jobbet? Är jag intresserad av det här jobbet? Det tänker jag på.*

Ibrahims sätt att tala om arbete går att koppla till det expressiva förhållningssätt som Rantakeisu (2002) beskriver. Han och några av de andra ungdomarna talar om att utvecklas genom att träffa andra, byta erfarenheter och växa som personer. För Frida, som också är yrkeskarriärorienterad, har arbete funktionen av att skänka henne ett socialt existensberättigande som hon upplever att hon inte har idag. Hon har svårt att se sig själv som arbetslös då det kraftigt krockar med hennes självbild – för henne är arbete synonymt med att ”vara någon”, såväl i omgivningens ögon som i hennes egna.

Att få använda kroppen

Socialisation handlar ofta om att överta sociokulturella normer och livsmönster över generationsgränserna (Gillberg 2010). I det förindustriella samhället blev bondens son bonde och prästens son präst, och på samma sätt blev klasstillhörighet en viktig aspekt av hur unga fann sin utkomst. Med moderniteten kom fenomenet *klassresa*, men den socioekonomiska bakgrundens inverkan på ungas vuxenblivande är fortsatt stark.

Många av ungdomarna i vår undersökning säger att de inte passar för studier. Kim, till exempel, är 19 år och bor tillsammans med sin pojkvän. Hon upplevde innehållet i undervisningen på sin gymnasieutbildning som ”meningslöst” och gick ut gymnasiet med ofullständiga betyg. Vid tiden för intervjun har hon en praktikplats på vilken hon får ”ta i”, vilket passar henne bra.

Bara en generation bort kunde man kliva in på koksverket och lära sig jobbet vartefter utmaningarna kom. Idag är det inte lika enkelt. Är det inte de rätta kontakterna som saknas så är det utbildning eller arbetslivserfarenhet. Dessutom handlar det om att kunna sälja in sig själv som anställningsbar, och här blir det tydligt att de kompetenser som ungdomarna tycker sig ha varken efterfrågas och värdesätts. De upplever inte heller att det finns några möjligheter att visa upp sin vilja och sin förmåga att arbeta, och ger inte sällan uttryck för en känsla av att vara sämre lottade än sina föräldrar och far- och morföräldrar.

I det nya arbetslivet ställs höga krav på den anställde att ständigt utvecklas och det ligger på den enskilde individen att göra sig anställningsbar (Castells 2000, Fogde 2011), vilket flera av ungdomarna insett:

Johan: Om vi säger att det är jag och en annan och det finns en anställning på jobbet. Om han är positiv och glad och bla, bla, bla, du vet, då är det oftast han som blir vald istället för mig som är lite mer inåtvänd.

Johan återkommer flera gånger till att det är ”hans eget fel” att han inte är intressant för arbetsgivaren, eftersom han inte lever upp till de krav som ställs på social kompetens. Anställningsbar är inte något man *är* utan något man måste *göra sig*. För att vara anställningsbar krävs i grunden en passande utbildning eller en specifik kompetens, men det handlar också om förmågan att ta initiativ, att ha rätt attityd, förmåga att anpassa sig till situationen och att på ett outtröttligt sätt vara öppen för ny kunskap och nya idéer (Garsten & Jacobsson 2004). När Emma vill skriva ”jag kan arbeta” i en jobbansökan blir gapet mellan vem hon tycker att hon är och vad arbetsmarknaden kräver tydligt. Med kriterier som social kompetens, verbalitet och rätt attityd riskerar ideal som hyllar potential, yta och social talang snarare

än arbetsvilja och konkret hantverkskunskande att ta överhanden (Fogde 2011), något som påtagligt försämrar chanserna för ungdomar med låg utbildningsnivå och arbetarklassbakgrund.

Okvalificerade arbeten som lagerarbete och enklare service- och butiksjobb, som många av ungdomarna önskar sig, verkar också vara svåra att få. Kalle berättar att han söker alla arbeten förutom de som kräver körkort. När snabbmatskedjan Subway kom till orten sökte han de utannonserade jobben, men precis som till fruktdisken på Ica Maxi och alla andra okvalificerade jobb han sökt var konkurrensen mycket hård: ”... och då har man ju ingen chans.” På frågan om han kommit till intervju någon gång svarar han: ”Nej, inte ens det...”

Unga mammor

Att fler unga män än unga kvinnor är inskrivna på Arbetsförmedlingen i Västervik kan bero på att fler kvinnor flyttar från kommunen, att många manligt kodade jobb har ersatts med kvinnligt kodade och att kvinnor allt oftare återfinns på högskolan (scb.se (2)), men unga kvinnor har tillgång till ytterligare en position som är långt ifrån självklar för de unga männen: den som föräldraledig småbarnsförälder.

Alice föräldrar arbetar inom vård/omsorg respektive industri, och hon kommer därmed från en ganska typisk arbetarbakgrund. Alice själv gick ut gymnasiet med ofullständiga betyg, men håller på att läsa in de ämnen som saknas för att kunna utbilda sig till sjuksköterska. Liksom några av de andra unga kvinnorna i vår undersökning är Alice småbarnsförälder och också här blir den sociokulturella reproduktionen relevant:

Alice: Dom fick mig när dom var väldigt unga. Min mamma har ju kanske småjobbat lite då och då, men hon har aldrig haft jobb hela tiden. Så jag tror jag relaterar lite till henne också. /.../ Vi lever nästan likadant.

Om de allra närmaste befinner sig i en marginaliserad samhällsposition så normaliseras den: man upplever det som ” normalt ” när man gör samma sak som föräldrarna gör. I boken *Inte bara mamma* (1998) närmar sig Helene Brembeck unga mammor ur ett klassperspektiv och ser hur såväl barnafödandet i sig som det tidiga barnafödandet förenar kvinnorna med arbetarklassbakgrund över en eller flera generationer. Och modersrollen skapar möjlighet att, åtminstone för en begränsad tid, vila från rollen som arbetslös:

Emma: Till hösten är jag mammaledig igen, så det är skönt. Det är inget roligt att vara arbetslös och söka jobb. Man får bara nej.

Utbildningens roll

Att vara arbetslös är för de allra flesta, liksom för de ungdomar vi intervjuat, att per definition befinna sig i en situation som bör förändras. Vägen in i arbetslivet kopplas i de flesta senmoderna sammanhang samman med utbildning, och de generella möjligheterna att genomgå högre utbildningar är också större än någonsin tidigare ... men de kräver högskolebehörighet. Av 18 intervjuade har hälften ofullständiga gymnasiebetyg och tillhör därmed den kategori av arbetslösa som har allra svårast att komma in på arbetsmarknaden. Men vi har också träffat två arbetslösa ungdomar med kandidatexamen och däremellan finns alltså sju ungdomar som har antingen en högskole- eller en yrkesförberedande gymnasieutbildning.

Grovt uppdelat kan vi se att det bland de intervjuade finns de som är inställda på utbildning och de som i sin nuvarande situation inte ser utbildning som ett rimligt alternativ. Det har förstås en rad olika förklaringsgrunder, varav flera antagligen inte ens diskuterats under intervjuerna, men mycket forskning pekar på att klass är en faktor som inte kan bortses från.

Upplevda hinder för studier

Bland de intervjuade förekommer flera berättelser om dåliga erfarenheter av skoltiden:

Alice: När jag gick i mellanstadiet hade jag lite svårigheter med att koncentrera mig och så. Så dom trodde väl att jag behövde gå på särskola /.../ det förstörde lite för mig eftersom jag kunde allt som dom hade. Jag hade VG i allt när jag gick ut, men dom betygen gills ju tyvärr inte ...

Eftersom Alice betyg inte gav behörighet för ett nationellt gymnasieprogram gick hon sedan individuella programmet, men ”nej, på IV hade jag inte lust, jag hade tappat orken eller vad man ska säga”.

Isak trivdes under grundskoleåren, men under gymnasieåren tappade han helt fokus och motivation eftersom det kändes som att ”eleverna själva blev lärare, och man blev lämnad med en dator att sköta allt själv”. Bristen på motivation ledde till stor frånvaro för Isaks del, och det följdes inte upp från skolans håll.

Hannes hade velat gå en fordonsutbildning på gymnasiet, men som han beskriver det: ”Eftersom jag hade en diagnos ansåg kommunen och ja, vetande så att säga, att jag borde gå i en liten grupp och så där. Jag fick aldrig ens testa på.” Det individuellt anpassade program som Hannes fick gå gav honom inget fördelaktigt utgångsläge för fortsatta studier eller för att ta sig in på arbetsmarknaden.

De exemplifierade erfarenheterna kan ses i ljuset av de förändringar skolan genomgått under de senaste decennierna. I alla åldersklasser finns större inslag av icke lärarlett arbete, något som skolforskning kunnat påvisa drabbar främst elever med litet kulturellt kapital och dåligt utbildade föräldrar. Samtidigt finns ett allt större utbud av utbildningar att välja mellan och fel val kan få ödesdigra konsekvenser, i synnerhet om man brottas med svårigheter i sin livssituation.

Flera av de intervjuade talar om hur svårt det är att hitta ro för studier när ekonomi och arbetslöshet oroar en, och många avstår ifrån att ta dyra studielån för att bekosta en utbildning:

Tess: Inte ett lån för att ta en utbildning. Det gör jag inte. /.../ Ja, för vem säger det? Att utbildning ger mig ett jobb? Du måste ha ett jobb för att kunna betala tillbaka.

Många anser att arbete föregår utbildning, alltså att de innan de fått arbetslivserfarenhet inte vet vilken slags utbildning de vill ha men att de när de väl fått ett jobb skulle kunna tänka sig vidareutbildning. Några uttrycker en medvetenhet om ett ideal och att de själva inte motsvarar det. Hannes beskriver en känsla av personligt misslyckande och att han på egen hand måste försöka identifiera vilka kompetenser som kan göra honom attraktiv på arbetsmarknaden. Han vet att det nås via utbildning, men beskriver samtidigt sig själv som i en utsatt position då han inte riktigt vet vilken väg som skulle kunna leda framåt.

Utbildning som möjlighet

Frida och Adam har båda högskoleexamen. De beskriver hur de valde utbildning utifrån sina personliga intressen snarare än hur arbetsmarknaden ser ut, och även om de ännu inte lyckats få någon anställning ger de intryck av att lita på att deras kompetenser i sinom tid kommer att hjälpa dem in på arbetsmarknaden.

Julia gick ut gymnasiet med mycket bra betyg och trodde att det därmed skulle vara lätt att vidareutbilda sig och få arbete. Men hon gjorde, enligt henne själv, en felbedömning då hon till att börja med sökte utbildningar enbart efter intresse, till exempel konst och design med mycket högt söktryck och få antagningar. Vid intervjutillfället har hon dock sökt in på ett flertal högskoleutbildningar som hon har större möjlighet att komma in på och har nu stora förhoppningar om att börja studera igen inom en snar framtid.

Två växande sektorer, där också flera av de traditionellt kvinnligt kodade yrkeskategorier återfinns, är service och vård. Det är också mot dessa sektorer som flera av de intervjuade som vill skaffa sig högre utbildning har sina aspirationer:

Emma: *Jag vill komma ut och jobba lite. Kanske två år eller nåt, så där, så att jag får känna att jag har en inkomst till familjen, så att jag också drar mitt strå... Ja, det är ju så, jag behöver ju jobba för att vi ska dra runt lasset hemma. Men sedan att sätta sig och läsa till förskolelärare, det är drömmen.*

Ibrahim: *Jag har pratat med många som sa att... sjuksköterska alltså, vi behöver många sjuksköterskor, det är ett framtidsyrke. Därför har jag valt det här yrket.*

Ibrahim är den enda av de unga män vi mött som har ett uttalat sikte på vårdsektorn. Han resonerar kring sina framtidsplaner med en kombination av ett expresstivt förhållningssätt till arbete och ett mer pragmatiskt. Att han satsar på att utbilda sig till sjuksköterska kommer av en vilja att arbeta med människor, att det är en utbildning som han kan läsa i Västervik där han absolut vill stanna samt att utbildningen ger honom goda chanser att få ett arbete. Ibrahim talar också om juristutbildningen som något som intresserar honom i ett längre perspektiv, men sjuksköterskeprogrammet ser han som mer realistiskt att komma in på.

Ekonomisk utsatthet

Ungdomarna talar inte om sig själva som fattiga, men flera av berättelserna genomsyras av påtaglig ekonomisk utsatthet. På samma vis som arbetslöshetens konsekvenser kan ses som ekonomiska, emotionella och sociala så utgör den ekonomiska knappheten ett villkor i sig självt där dessa dimensioner finns.

Emma: *Att inte veta från månad till månad hur mycket pengar man egentligen ska få påverkar ju livet. /.../ Och det tycker jag är svårt, och det tycker min man också. Vi tycker att det är jobbigt när min inkomst är så... ospecificerad.*

Att leva nära existensminimum innebär en knapphet på många områden. Mest framträdande i ungdomarnas berättelser är områdena mat och deltagande i rekreativa aktiviteter, men även andra livsområden blir föremål för prioritering för att vardagen ska fungera drägligt. Frida lever med en kronisk sjukdom som gör att hennes kosthållning måste vara mycket regelbunden men också varierad, vilket hon finner svårt med den begränsade summa som försörjningsstödet innebär. Något annat hon beskriver som viktigt för sitt välmående är att hon har hund. De merkostnader som husdjur innebär är inget som täcks av det ekonomiska biståndet, men Frida kan ändå inte tänka sig att vara

utan hunden och ser dessutom de regelbundna promenaderna och de sociala kontakter de ger som starkt bidragande till både humör och hälsa. Den begränsade ekonomin innebär dock att hon får väga olika hälsoaspekter mot varandra och dra ner på de egna matkostnaderna för att kunna behålla sin hund.

Frida: *Det känns som att man är kriminell på nåt sätt för att man blir så... kontrollerad. /.../ Det är ju mycket papper och det är saker som ska kontrolleras, och man ska skriva på och det känns aldrig som att man får en paus, alltså ett break. Det är alltid nånting som faller ner i brevlådan, från Försäkringskassan och så där... Aah, så det är en pärs, är det.*

Känslan av att vara kontrollerad beskrivs av flera av ungdomarna. Minsta förändring riskerar att ge konsekvenser som måste tacklas då de kan orsaka ytterligare ekonomisk ansträngning. Mycket begränsade möjligheter till konsumtion är också karaktäristiskt för ekonomisk utsatthet:

Frida: *Alltså när vi sitter och fikar... jag går dit och tar ett glas vatten. Eller blir bjuden...*

Att inte kunna göra några längre utflykter eller resor är något som nämns i så gott som alla intervjuer som den tydligaste konsekvensen av den knappa ekonomin. För de ungdomar som har barn omtalas det också som något som är begränsande för familjeumgänget.

En annan påtaglig begränsning som nämns av flera av de intervjuade, är att inte ha råd att ta körkort. Det innebär begränsningar också i vilka jobb man kan söka då många av de arbeten som i synnerhet de unga männen skulle vilja ha kräver körkort. En av dem som längtar efter körkort är Elias, som har ett stort bil- och motorintresse och har gått en yrkesförberedande gymnasieutbildning inom området. Elias har kompisar som likt honom själv är intresserade av motorsport och när de ger sig ut på banan för att köra motocross kan han bara se på... eller stanna hemma. Elias saknar också tv, dator och internetuppkoppling på mobilen, vilket gör att hans värld på många sätt blir kringskuren.

Elias: *Jag har inte ägt en dator på tre år nu, så det är ju nånting som man skulle behöva köpa... men det kostar ju över tre tusen med en hyfsad dator. Även en begagnad. Dom kostar ju över två och ett halvt, tre tusen och köper jag nånting sånt så är det ju bara att sitta där och inte äta nånting på en månad.*

TVå mycket särskilda strategier för att klara uppehållet förekommer bland ungdomarnas berättelser. Det

ena exemplifieras i följande beskrivning, den enda om någon form av lagöverträdelse, av hur en ekonomisk situation som upplevs som omöjlig kan tacklas:

Alltså jag lever ju på soc men... varje gång jag handlar allt som är dyrt, ost och sånt där, det snor jag alltid, det kan jag aldrig betala för... köttbitar får jag också sno och så där.

Det andra exemplet handlar inte om lagöverträdelser utan om ett alternativt ekonomiskt stödsystem. Den unga person som det här handlar om är tillsammans med sin partner medlem i en församling som stöder sina medlemmar i svåra situationer:

Vi hade en månad som var jobbig. Det var när föräldrapenningen tog slut /.../ det gick nästan en hel månad utan pengar, men då fick vi pengar av goda vänner till oss. Så vi kunde köpa mat i alla fall. /.../ Ja, vi hjälper varandra. Om det är kris så... då hjälper vi varandra. Så det är en trygghet.

Personen i fråga känner stor trygghet i sitt nätverk, men talar också om tillhörigheten till församlingen som en belastning i sammanhang då hen söker arbete. Det är något hen gjorts medveten om under vägledning i jobbsökande, då hen uppmanats att inte nämna vare sig församlingen eller de aktiviteter som hör dit.

I Leif Roland Jönssons avhandling *Arbetslöshet, ekonomi och skam* (2003) beskrivs en skam som härrör ur två sociala behov som det är svårt att upprätthålla om man är arbetslös, nämligen förfogandet över tillräckligt med pengar och en socialt accepterad identitet (ibid:58). Jönsson beskriver också hur sambandet mellan arbetslöshet och hälsoproblem blir påtagligare när arbetslösheten följs av ekonomiska problem (ibid:50). Vi har inte gjort någon kartläggning av hälsotillstånd hos de ungdomar vi intervjuat, men i samtalen har det berättats om svår nedstämdhet och oro liksom om att man i perioder undviker socialt umgänge.

Många gånger kan de intervjuade överhuvudtaget inte planera längre än månaden ut, vilket gör att de får ett kortsiktigt perspektiv på tillvaron och svårt att finna lugn och trygghet. Några beskriver hur oron det orsakar gör att de i vidare bemärkelse får ett begränsat perspektiv på sin egen framtid: den ekonomiska situationen måste lösas innan de kan tänka mer långsiktigt, till exempel i termer av utbildning:

Hannes: Och därför är det jobbigt att försöka hitta styrka och försöka studera, och försöka se sin framtid och möjligheter, när man har nån som knackar på axeln hela tiden och som i stort sett kan göra att man blir utan bostad.

Identitetsformerande arbetslöshet

Frida: Det kändes som om hela världen /.../ dömde en. Bara dom kollade på mig var det så här "ah, dom vet att jag är arbetslös, dom vet att jag är en dålig människa" ungefär.

Lönearbete är en grundläggande institution i vårt samhälle och många av våra samhällliga rättigheter är knutna till denna traditionella arbetsform. Då kategorin "arbetslös" är uppbyggd som en motpol till det som anses vara normalt fungerar den stigmatiserande. Kategoriserar man som arbetslös blir man ofta bemött som sin kategori istället för en enskild individ med unika egenskaper, och man lär sig snart att omgivningen förväntar sig dåligt självförtroende, passivitet och psykiska såväl som fysiska problem (Andersson 2003:3) eller som Frida uttrycker det: "en dålig människa".

Kategorin "arbetslös ungdom" kan upplevas som ytterligare en färdig form att stiga in i. "Ungdom" som kategori är både positivt och negativt laddat. Det finns föreställningar om å ena sidan att ungdomar är hoppet om en bättre värld, att de är vakna, energiska, receptiva och framtidsinriktade, å andra sidan att de försöker smita från ansvar, bara är intresserade av att roa sig och är lata och allmänt slarviga. Att tillhöra kategorin "arbetslös ungdom" betyder att man är dubbelt utsatt för stereotyper föreställningar då de negativa laddningarna förstärker varandra.

Med en social kategori följer olika rättigheter och skyldigheter. Mäkitalo (2006) menar att det ofta är först i mötet med det omgivande samhället som vi verkligen förstår på vilket sätt de påverkar oss som individer. När Elias för första gången gick till Arbetsförmedlingen för att skriva in sig som arbetssökande kände han sig förväntansfull och tänkte "vad kul, nu ska jag få hjälp", men i mötet med myndigheten hände något som han var helt oförberedd på:

Elias: Min handläggare ställer tre frågor: Har du körkort? Har du betyg? Kan du flytta? Och jag svarade nej, jag har inget körkort. Och nej, jag har inget slutbetyg för jag blev osams med lärarna och det fattades lite poäng. Och nej, jag kan inte tänka mig att flytta för tillfället, för det har jag inte ekonomi till.

Efter att ha svarat på handläggarens frågor upplevde Elias att han blev anklagad för att vara en "lat person som bara tänker på att roa sig och som inte vill göra någonting av sitt liv". I mötet krockar Elias bild av sig själv som en nyfiken ungdom som är villig att ta vilket arbete som helst på orten med handläggarens bild av

honom som någon som inte vill göra någonting med sitt liv. Och hur man blir betraktad av sin omgivning är betydelsefullt för ungas identitetsarbete, så de som klassificeras in i kategorin ”arbetslös ungdom” riskerar att börjar betrakta sig själva i enlighet med omgivningens ögon och *bli* sin kategori.

Samhället präglas idag av det som Margaret Archer (2007) kallar en kontextuell diskontinuitet. Snabba strukturella förändringar, som den på den svenska arbetsmarknaden, pågår parallellt med andra förändringar som inte går i samma snabba takt. Normsystem och mentala tankestrukturer lever då kvar trots att de faktiska omständigheterna har förändrats.

Adam: *Man har väl hört folk snacka liksom: ”dagens ungdom är lat, och så var det inte förr” och så vidare. Att folk jobbade i yngre åldrar förr och så vidare. Det var väl det att det fanns mer jobb då. Nu finns det inte det lika mycket, så det blir ju att dom framstår som lata inför den äldre generationen.*

Diskontinuiteten försvårar den socialisation som sker mellan olika generationer (ibid.), och som Isak berättar så var det först när hans mamma hamnade i arbetslöshet som pappan förstod hur det känns att ”söka hundra jobb i månaden och så får man inget”. Här ser vi hur de negativa laddningarna kring kategorierna ”arbetslös” och ”ungdom” kan ta sig uttryck i vardagen.

Motstånd och strategier

Negativa förväntningar skapar ett behov av att utveckla strategier för att hantera bilden av sig själv. Tess vill inte presentera sig som arbetslös utan som ”arbetssökande”, då det enligt henne visar att ”man i alla fall försöker”. Elias väljer att presentera sig som ”en arbetslös som försöker hitta ett arbete”, där tillägget efter ordet arbetslös visar att han inte förhåller sig passiv till sin situation. Julia berättar att hon personligen inte möter så mycket negativa attityder då hon mest umgås med folk som redan känner henne, men däremot tycker hon att det är jobbigt när omgivningen visar medlidande:

Julia: *Det jobbigaste är ju deras ledsna blickar när man säger att man inte har nåt jobb. Det är som om nån dött, typ.*

Motstånd finns förstås också mot egna föreställningar, de som Frida kallar för ”hjärnspöken” när hon pratar om hur viktigt det är att bevara rutiner för att upprätthålla en positiv självbild. Social tid är beteckningen på den tid som strukturerar det samhälleliga livet (Friberg 1990). Man går till jobbet på morgonen, arbetar till fyra-femtiden och lägger sig i tid för att få tillräcklig

med sömn för att kunna gå upp och arbeta igen på morgonen. I takt med att informationssamhället breder ut sig ändras uppfattningen om vad arbete är och var det kan utföras, men samhället är fortfarande utformat efter 9–5-livet. Utan ett arbete att gå till är det lätt att hamna utanför den sociala tiden. Det alternativ som står den arbetslöse till buds är att *låtsas* vara en del av den sociala tiden. Att både befinna sig i arbetslöshet och stå utanför den sociala tiden är kopplat till skam och negativa föreställningar om ungdomar som lata, så att strukturera sin arbetslöshetstillvaro utifrån den sociala tiden blir därför ett sätt att upprätthålla sin värdighet.

Att stereotyperna påverkar ungdomarnas sätt att se på sig själva blir tydligt då flera av dem säger att de ”nog ändå är lite lata, trots allt”. Att ständigt vara på topp och bemöta sin situation med optimism trots motgångar ses som något eftersträvänt samtidigt som det är en psykologisk omöjlighet – som arbetssökande är det i princip omöjligt att undgå att vid något ögonblick bli kategoriserad som just en ”dålig arbetslös” och det gäller i än högre grad arbetslösa ungdomar.

Hur man hanterar sin arbetslöshet känslomässigt varierar. Robin förhåller sig till synes pragmatisk och verkar i första hand identifiera sig med sina engagemang på fritiden. För Frida, som har medelklassbakgrund, kom arbetslösheten oväntat och har kanske av det skälet varit känslomässigt betungande. Enligt Stojanovic (2001) skulle hon passa in bland ”de kvalificerade”, de vill säga i kategorin arbetslösa som är välutbildade och har hög arbetsmotivation. Tess har vant sig vid tanken på att det inte blir lätt att ta sig ur sin arbetslöshetssituation och att det är bäst att inte ha några förväntningar, för då ”blir man bara besviken”.

Även om de på ett plan vant sig finns en ständigt gnagande fråga hos Tess och många andra: ”Varför får jag aldrig chansen? Vad är det för fel på just mig?” Men det är inte alla som känner sig märkta:

Elias: *Det var väl i början man vart lite så där deppig över att man gjorde så pass mycket för att få ett jobb utan att få nånting, men nu har man mer kommit över det där. Det är inte mitt fel, utan det är mer att man inte har det som krävs för just det jobbet.*

När Elias mådde som sämst fick han stöd av sina kompisar, och därmed är han ett konkret exempel på vikten av att ha ett fungerande socialt sammanhang för att finna vägar ut ur känslomässig förlamning.

I en tidlig gråzon

Ungdomars vuxenblivande beror på de sociala villkoren såväl som det individuella hanterandet av övergången, och arbete kan betyda hela skillnaden:

Kalle: Jag tror att det är viktigt för alla ungdomar att få känna att dom bidrar till samhället, att känna att dom är vuxna och arbetar och såna saker, för man ser ju sina kompisar som får ta det steget och så fastnar man ändå... då känns det lite som att sitta vid barnbordet fortfarande.

Ungdomsfasen har sträckts ut kraftigt över tid i jämförelse med hur det var för föregående generationer. Befolkning som helhet kommer i arbete senare, studerar mer, bor kvar hos föräldrarna längre och skaffar barn senare i livet, och en konsekvens av det är att det blivit allt svårare för unga vuxna att erövra en vuxen identitet (Gillberg 2010:96–97). Man brukar prata om ett fördröjt vuxenblivande och ungdomarna i den här undersökningen menar att det är just avsaknaden av arbete som sätter käppar i hjulet.

Ungdomarnas tankar om ungdomsarbetslösheten som fenomen

Julia beskriver att hon under tiden som arbetslös klandrat sig själv, men efterhand kommit att se sin arbetslöshet i ett bredare perspektiv. Tess hyser ingen tvekan om var orsaken till ungdomsarbetslösheten ligger:

Tess: Det är regeringens fel, säger jag. Det är Fredrik Reinfeldt som sitter där uppe och pekar med sin pinne: ”Så här ska det vara. Nu ska ni jobba tills ni är 75 år gamla.” Och då försvinner ytterligare jobb för oss unga.

Höjd pensionsålder är en förändring som flera av ungdomarna nämner som förklaring till situationen på arbetsmarknaden. Invandring nämns av ett fåtal. Det talas också om en obenägenhet hos arbetsgivare att anställa just ungdomar, i synnerhet dem utan utbildning och/eller tidigare arbetslivserfarenhet:

Emma: Jag tänker att man inte vågar anställa ungdomar. /.../ Alltså dom tänker nog att dom bara stannar ett tag och så sticker dom vidare, att dom är flyktiga /.../ att man inte vågar lita på dom /.../ för det kostar för arbetsgivaren att anställa.

Flera ungdomar har identifierat brister i samhället som kräver en förändring:

Ibrahim: Vi [ungdomar] söker flera jobb och vi får inte svar från arbetsgivarna över huvudtaget. Det gör... alltså det gör ont i oss. Och det kan minska självförtroendet och det kan minska att vi tror på... hela samhället.

Det Ibrahim talar om är centralt i problematiken kring ungdomsarbetslöshet och i hur den hanteras av olika samhällsaktörer. Att försöken att komma in på arbetsmarknaden möts av avvisande eller frånvaro av svar tenderar i längden att minska förtroendet för samhället och dess institutioner, något som tidigare forskning visat tydliga belägg för (t.ex. TCO 2014:4).

Erfarenheter av åtgärder och stöd

Några av ungdomarna gick vid intervju tillfället på utbildningar anordnade av Arbetsförmedlingen, andra kombinerade olika former av arbetslivsorienterade aktiveringsinsatser med studier på Komvux. En del var hänvisade till en kommunal arbetsmarknadsinsats och ytterligare några till jobbcoachning.

Aktivering

Insatser inom aktivering strävar efter att förbättra och utveckla den arbetslösas kompetens, vilket kan ske i form av utbildning, stöd och arbetsträning i syfte att förbättra sysselsättningsmöjligheterna eller öka anställningsbarheten (Gillberg & Bengtsson 2015, Johansson & Horneman Möller 2009). Sysselsättningsformerna är i huvudsak att betrakta som ett slags substitut för arbete, i meningen anställning med lön, och här återfinns de åtgärder som de intervjuade ungdomarna befinner sig i eller har erfarenhet av. Inom aktivering ryms också aktivitetsrapportering, vilket innebär att till Arbetsförmedlingen månadsvis redogöra för aktiviteter som genomförts för att bryta arbetslösheten.

Aktiviteterna och aktivitetsrapporteringen är knutna till de ersättningar som utbetalas till den arbetslösa och är därför även att betrakta som motprestationer för att ha rätt till ekonomiskt stöd: ”man gör någonting för att få pengar liksom”, som en av ungdomarna uttrycker det.

Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingen är den myndighet varifrån de olika former av stöd och åtgärder som de intervjuade ungdomarna tagit del av administreras. Ungdomarna uttrycker inget direkt ifrågasättande av att det bör finnas en sådan myndighet eller av dess funktion i grunden. Dock uttrycks en del tvivel kring huruvida den huvudsakliga och av namnet antydda funktionen – att utgöra en förmedling av arbeten – verkligen gör skäl för namnet:

Robin: Det är en kontrollinstans som står mellan individ och ersättning.

Arbetsförmedlingens betydelse framstår som perifer i många av ungdomarnas beskrivningar. Har man kommit i någon form av åtgärd är kontakten med handläggaren mycket knapp, och Hannes, som går en hantverksyrkesutbildning, uttrycker det som att han känner sig övergiven. Han hoppas att utbildningen ska förbättra hans chanser på arbetsmarknaden, men stöter ibland på svårigheter som han skulle vilja diskutera med en kontinuerlig kontakt. Det kan han inte nu, men han förväntas ändå fortsätta söka jobb och aktivitetsrapportera sina ansökningar. Motprestationerna krävs alltså fortfarande, men stödet uteblir.

Fler av ungdomarna påpekar en bristande kontakt med den handläggare de anvisats å ena sidan, men en mycket hård kontroll- och kravordning å andra. På grund av mängdkravet i aktivitetsrapporteringen har de tvingats söka anställningar som alla inblandade vet att de saknar kvalifikationer för, och flera beskriver hur det försämrar självförtroende och motivation:

Isak: Det är helt meningslöst liksom, det hjälper ju inte mig nåt. /.../ Jag har sökt allt ... läkare, överläkare...

Det meningslösa sökandet ger negativ bekräftelse. Till att börja med just i själva meningslösheten, att det sker i form av tvång, men också i termer av att ständigt påminnas om att man inte duger:

Julia: Oftast är det att ju mer jag gör, desto mer otillräcklig känner jag mig. Det är som när jag har sökt tio jobb, då kan det kännas som "vad fan kan jag göra mer nu?"

Christofer berättar att han under de fyra år han varit arbetssökande aldrig blivit kallad till en intervju. Det är inget han finner uppseendeväckande, istället är det förvånande eller "hemskt konstigt" om man får svar på sin jobbansökan... "men de får ju flera hundra ansökningar säkert, så...". Den uteblivna responsen blir alltså normaliserad och den upplevda möjlighetshorisonten blir därmed tämligen snäv.

Det förekommer dock några exempel på att enskilda handläggare upplevts positivt:

Tess: För hon var faktisk superbra, min handläggare, men hon har nog gått på tjänstedigt så ... dom bästa, dom försvinner.

Tess berättar också om ett rykte bland ungdomarna i Västervik om att just den här handläggaren inte fick vara kvar på sitt jobb för att hon hjälpte ungdomarna så mycket. För att hon "gjorde sitt jobb", som Tess uttrycker det. Att ett sådant rykte överhuvudtaget kan få fäste pekar på behovet av att bearbeta de känslor av

ovisshet och frustration som uppenbarligen är kopplade till myndigheten. "Varför har handläggarna inte möjlighet att hjälpa de arbetslösa när det är det de säger att de ska göra?" är en underliggande fråga i ungdomarnas berättelser. Det som inte går att förstå eller förklara på ett enkelt sätt spekuleras det kring, precis som genom ryktet kring handläggaren.

Särskilt stöd

Några av de intervjuade vittnar om kroniska sjukdomar, mildare former av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och dyslexi. Samtidigt får de inom ramen för de olika åtgärderna höra att man ska "hålla sig framme" och "göra sig attraktiv för arbetsmarknaden". Kombinationen av att leva med svårigheter som innebär utmaningar för social samvaro och befinna sig i en situation där det krävs att man agerar utåtriktat och målmedvetet kan förstärka känslan av utsatthet:

Hannes: Det är inte omöjligt bara för att man har svårigheter eller diagnoser, men du måste vara väldigt bestämd som person, och väldigt självmedveten och verkligen kunna säga ifrån, annars är du ju i stort sett körd. /.../ Det är lite motsägelsefullt det där att det finns hjälp, men att du måste vara väldigt självgående om du ska kunna få nytta av den.

De standardiserade aktiveringskraven i kombination med brist på kontinuitet är en svårighet som påtalas av flera av de intervjuade. I Hannes och ett par av de andra intervjuades fall ökas svårigheterna på ytterligare, genom att de måste hitta egna vägar eller försöka få reda på om de kan få något särskilt slags stöd som förbättrar deras förutsättningar och hur de i så fall bör gå tillväga.

Kommunal arbetsmarknadsinsats och jobbcoaching

Flertalet som deltagit i kommunala insatser menar att där finns tillräckligt med personal och att de fått bra stöd och vägledning. Det handlar inte uteslutande om att komma i arbete eller utbildning utan också om att försöka formulera för sig själv, som Frida beskriver det: "vem är jag och vad vill jag göra... vad kan jag göra?". Flera upplever deltagandet som bra för att det hjälpt dem att få struktur på dagen:

Adam: Jag tycker att man får mer saker gjort här /.../ än vad man kanske hade gjort om man satt hemma. /.../ Och när jag kommer hem är jag fortfarande... in the mood, så man fortsätter lite hemma också. Och sen kan man göra nåt annat med gott samvete.

De övervägande positiva omdömena skiljer den kommunala verksamheten från de utbildningsföretag där många av ungdomarna tagit del av jobbcoachning. Generellt omtalas dessa företag med skepsis, men det förekommer positiva exempel:

Isak: När jag gick dit var jag blyg och nervös, men med grupparbetet hjälpte dom mig att bli lite mer framåt, att kunna prata med människor öppet i ett rum och så. Och så fick jag praktik på en restaurang också.

Ett gemensamt drag i de verksamheter som beskrivs som positiva är att de haft ett syfte och mål som man fått stöd i att uppnå, att de har lett till något slags lärande. I Christofers fall var det att få läsa körkortsteori, i Isaks att träna sig i att prata inför grupp och komma i praktik.

Ett annat gemensamt drag är att man känt att man själv kunnat påverka formerna och innehållet, men vanligare är frustration över att åtgärderna inte alls svarar mot de behov man själv har:

Anton: Det är riktigt tråkigt faktiskt, det blir... hur ska man säga? Det känns som att man blir en boll, runtbollad, och sen gör man inte så mycket däremellan.

Paradoxalt nog tenderar aktiveringsåtgärderna ibland att leda till passivisering. Elias menar i likhet med flera andra att "man bara sitter av tiden". Några berättar att de suttit vid datorn och "spelat spel istället", vilket innebär att de hamnat i just det beteende som de vill komma ifrån. Man upplevs bli "skickad till" ett ställe där man inte har möjlighet att välja vad tiden ska ägnas åt, och blir alltså fråntagen sin autonomi.

Praktik

Den typ av arbetsrelaterad insats som de intervjuade ungdomarna talar om i mest positiva ordalag är praktik. Även om praktiken inte leder till anställning på den aktuella arbetsplatsen upplevs den ge användbara erfarenheter och fungera stärkande.

Frida: Ja, alltså, första ljuset var väl där när jag fick praktikplatsen. Först då kände jag att "ah, men det är nån som faktiskt säger ja till mig". /.../ Du känner dig behövd, att du gör nytta istället för att liksom vara vaken hela nätterna och sova hela dagarna.

När Adam får frågan vad han tycker skulle vara en ideal åtgärd svarar han att han mest av allt vill ha hjälp med att hitta en för honom matchande provanställning eller

en praktik "dit man vill, inom *ens egen* utbildning. Att man får hjälp med det". Lärlingsplatser är ett annat önskemål som kommer upp i flera av intervjuerna.

När åtgärderna blir ett hinder för arbete

I några av intervjuerna framstår det som ett hårt arbete att vara arbetslös. En av berättelserna kommer från Isak som varit arbetslös i fyra år. Han har via en praktikplats fått timanställning i en butik och han bedömer sina utsikter att få ytterligare timmar, och i förlängningen kanske en tillsvidareanställning, som lovande. Särskilt stolt är Isak över att han fått jobbet på egen hand, men enligt honom själv har varken praktiken eller anställningen understötts av Arbetsförmedlingen. Han fick "ligga på en hel del" för att de skulle acceptera praktikplatsen, och "tjatandet" beskriver han som mycket stressande. Stressen finns även i hans nuvarande situation, då den jobbcoach han hänvisats till blir irriterad de dagar han uteblir på grund av jobb och handläggaren på Arbetsförmedlingen ligger på om att han borde söka andra jobb eller ta en anställning inom det som kallas "särskilt anställningsstöd". Det senare har Isak dålig erfarenhet av då han fått lämna ett företag där han arbetat under nästan ett år efter att perioden för särskilt anställningsstöd löpt ut, helt utan a-kassa:

Isak: Jag fick reda på det först när jag hade ringt a-kassan och skulle skicka in papper. Då säger dom att "vi ser att du har särskilt anställningsstöd, så du är inte berättigad".

Isak menar att anställningsformen, på grund av att den kostar arbetsgivaren så lite, leder till att ungdomar utnyttjas. Han anser också att den riskerar att förlänga arbetslösheten för honom eftersom han inte kan söka andra anställningar under tiden:

Isak: Jag säger att jag vill ha ett jobb, men att jag vill få det jobbet på mitt egna sätt. Jag vill liksom visa att jag är duktig istället för att jag har en åtgärd och så.

Flera av ungdomarna beskriver, liksom Isak, att själva åtgärden upplevs som ett hinder och att de på olika vis känner sig motarbetade av de stödssystem som de är beroende av. När vi frågar Anton om det finns något han skulle vilja säga till dem som har möjlighet att påverka de arbetslösas situation i Västervik, svarar han:

Anton: Det behövs ju ändras i systemet, för om man har börjat i den där cirkeln och det börjar gå runt så är det jäkligt svårt att ta sig ur den utan hjälp utifrån. Det känns inte som att man får den hjälpen som alla behöver.

DISKUSSION

Platsbundna förlorare eller ortens hopp?

Ungdomarna i undersökningen strävar alla efter att komma ut i arbetslivet. En del har tydliga idéer om vart de ska hän medan andra är mer osäkra, men tydligt är att ingen av dem accepterar sin situation som den ser ut idag. Det finns en uttalad längtan efter att leva ett "vanligt" liv med regelbundna löneutbetalningar och vardagsrutiner. Övertygelsen om att ett fast heltidsjobb är den ideala lösningen går antagligen att koppla till de känslor av marginalisering och utsatthet som de på olika sätt ger uttryck för i sina berättelser.

Med bara enstaka undantag säger ungdomarna att de gärna bygger sin framtid i Västervik. De är beredda på att de "en dag" kanske måste flytta, men den dagen tillhör en abstrakt framtid och för stunden lever och bor de i Västervik. Men varför stannar man kvar på en ort där ens utsikter att få ett arbete, och därmed ett drägligt liv, visat sig begränsade? Frågan kan besvaras ur både ett bristperspektiv och ett tillgångsperspektiv. Den utsatthet som arbetslöshetssituationen innebär balanseras många gånger upp av tryggheten som ungdomarna får från familjer och vänner på orten, och att flytta kan upplevas som en alltför stor risk. En viktig aspekt av normen om att ungdomar bör flytta på sig är att några av ungdomarna redan gjort en "resa" genom att flytta från perifera delar av Västerviks kommun till centralorten. I och med det kan man säga att de redan lämnat en mer traditionell struktur bakom sig för att skaffa sig ett liv, och därmed agerat efter normen.

Hos flera av de intervjuade anar vi ett samhällsintresse, en vilja att bidra till det gemensamma på lokal nivå. Det finns dock en risk att vuxenvärlden missar det på grund av att ungdomarna inte alltid ger uttryck för sitt engagemang på det sätt som vuxna förväntar sig (jfr Svensson 2006a:162–163, 2006b). Ungdomar som vill stanna kvar på sin hemort och "ta vid" efter föregående generation riskerar att bli betraktade med misstro eftersom normen säger att de borde förverkliga sig på annan ort, och befinner de sig dessutom i arbetslöshet riskerar de det i än högre grad. Arbetslösa ungdomar på mindre orter blir gång på gång påmindna om att de är passiva och platsbundna förlorare (ibid.). När en ung människa möter sin handläggare på Arbetsförmedlingen och upplever sig nedvärderad till "en person som inte vill göra

något med sitt liv" på grund av att han eller hon inte vill flytta från orten, får normen en högst konkret form. Att tillhöra kategorin "arbetslös platsbunden ungdom" riskerar att leda till marginalisering, men om de samhällsaktörer som möter ungdomarna finner former för att definiera deras drivkrafter och kompetenser kan resursperspektivet stärkas. Det finns en möjlighet att dessa ungdomar i själva verket utgör en väldigt viktig del av den mindre ortens framtid.

I otakt med tiden

Att leva i en tid där allt anses görbart innebär å ena sidan en frihet från traditionerna, å andra sidan stora krav på individuella prestationer samtidigt som vidgade förväntanshorisonter leder till orimliga föreställningar hos många ungdomar (Ziehe 1993). De förväntningar som uttrycks av ungdomarna vi mött ter sig dock inte på något sätt överdrivna. Förutom en av dem, som drömmer om att arbeta med grafisk design på ett stort internationellt företag på kontinenten, drömmer de alla om traditionella lönearbeten inom verkstadsindustri, handel, hantverk, vård och omsorg. De vill arbeta, men jobben är för få eller så passar inte deras kompetens eller personlighet till de jobb som finns – och fasta heltidsjobb förväntas bli alltmer ovanliga.

Det tidigare statliga ansvaret för matchningen av arbetskraft mot arbetsmarknadens behov har idag förflyttats till individen själv (Berglund 2009, Garsten & Jacobsson 2004, Ulfsdotter Eriksson & Hedenius 2014). Utifrån de villkor som finns försöker ungdomarna på bästa sätt skapa sig en rimlig bild av vilka de är som individer, vad de passar att arbeta med och vilka deras möjligheter på arbetsmarknaden är. Men det är inte lätt att få dessa parametrar att stämma överens, och den som inte lyckas riskerar att hållas kvar i det underläge som långvarig arbetslöshet innebär.

Även klassidentiteten har individualiserats, och idag står individen i högre grad ensam och i avsaknad av en trygg kollektiv identitet (Beck & Beck-Gernsheim 2002). Det syns också på arbetsmarknaden, speciellt inom de sektorer som förknippas med arbetarklassyrken. När man måste formulera sig "fint" på papper när man ska söka jobb, istället för att gå in och visa vad man går för vid maskinerna, blir den kulturella friställning som Ziehe (1993) talar om tydlig. Man tillhör

De byråkratiska reglerna måste följas noggrant och utrymmet för sökande, experimenterande och kreativitet är starkt kringskuret, vilket gör att ungdomarna frångår möjligheten att söka sig fram till sin vuxna identitet.

visserligen samma socioekonomiska klass som sina föräldrar och ens preferenser liknar varandras, men erfarenheter och möjligheter ser tämligen olika ut och de generationsövergripande erfarenheterna från arbetslivet är till liten hjälp för dagens ungdomar.

I takt med den ökade globala konkurrensen kommer ytterligare arbetstillfällen med stor sannolikhet att försvinna. Ungdomar riskerar därmed att i allt högre grad hamna i det som Guy Standing (2013) benämner som *prekariatet*, en ny samhällsklass som samlar dem som har en svagare ställning på arbetsmarknaden: välutbildade och akademiker med osäkra anställningar, långtidsarbetslösa, långtidssjukskrivna, unga vuxna med tillfälliga anställningar, invandrare som ännu inte hunnit etablera sig i arbetslivet och traditionella arbetare utan fast anställning. Arbetarklassens unga har redan drabbats hårt av lågkonjunkturer och strukturella förändringar på arbetsmarknaden, och de riskerar att drabbas ytterligare om inte de arbetstillfällen som försvinner kan ersättas av andra typer av arbeten där de kan anställas.

Unga arbetare utan arbete

En av de mest centrala normer vi socialiseras i enlighet med är arbetsnormen: det goda, naturliga, normala, nyttiga och nödvändiga med att arbeta. ”Det normalaste du kan göra är ju att jobba”, som en av ungdomarna säger. Men samtidigt växer antalet människor som utestängs från möjligheten att bli en del av denna norm och som därmed också förnekas sin ”normalitet”.

Under 1970- och 80-talen fanns två vägar in i vuxenlivet: ungdomar från studievana medelklasshem valde ofta teoretisk linje på gymnasiet och sökte sig fram i arbetslivet medan ungdomarna från mindre studievana arbetarklasshem valde en yrkesinriktad utbildning som tillät dem att gå i sina föräldrars fotspår. Det fanns med andra ord en viss överensstämmelse mellan det som ungdomarna upplevde att de ville bli och de faktiska möjlighetsstrukturerna i samhället. Idag finns, på grund av genomgripande samhällsförändringar, en tydlig dissonans mellan dessa båda axlar (Bunar & Trondman 2001:32–33). Ett konkret exempel på att tillvaron försämrats är svårigheten att ta körkort – ett betydande hinder för flera av de unga männen i undersökningen. Många av dem är uppvuxna med pappor och far- och morfäder som haft både körkort och egen bil, men själva är de, på grund av sin ekonomiska situation, inte ens i närheten av att komma dithän. De unga männen med arbetarklassbakgrund har inte bara svårt att ta sig in på arbetsmarknaden, de är också utestängda från möjligheten att ta bruk av en för dem så självklar manlig identitetsmarkör som körkort och bil.

Att uppleva avsaknaden av körkort som ett av de största hindren för att få ett arbete, samtidigt som man inte ser några som helst möjligheter att skaffa ett, är en av många anledningar till handlingsförlamning och känslor av vanmakt. Ungdomarna talar ofta om att de är fast i en ond cirkel och att hur de än gör så blir det fel i någon ände. De byråkratiska reglerna måste följas noggrant och utrymmet för sökande, experimenterande och kreativitet är starkt kringskuret, vilket gör att

ungdomarna fråntas möjligheten att söka sig fram till sin vuxna identitet och istället tvingas stanna kvar vid "barnbordet" som en av ungdomarna uttryckte det. De kontroll- och kravformer som arbetslöshetssituationen för med sig innebär ett slags förbarnsligande, och motsägelsefullt nog leder samma kringskurenhet till att ungdomarnas tillvaro i mångt och mycket liknar äldre människors ibland mycket begränsade tillvaro.

I aktivering

Aktiviteterna är ett av många uttryck för den arbetsnorm som diskuterats ovan. Aktivitetsrapportering och upprepade perioder av deltagande i jobbcoachning understryker individens ansvar, samtidigt som dessa motprestationer ofta upplevs som orimliga, meningslösa och ibland rentav ovärdiga. Vissa åtgärder kan till och med bidra till att man kommer längre bort från den ordinarie arbetsmarknaden.

I undersökningen framkom en mängd tankar kring aktiveringsåtgärder och vi vill här på ett kortfattat och överskådligt sätt återge de förslag på förbättringar som ungdomarna själva framfört:

- Flera av ungdomarna efterfrågar ett mer *individ-anpassat arbetssätt* där åtgärderna bättre utgår från den enskilda individens behov, liksom *bättre tillgänglighet, tydligare kontinuitet* och *bättre förutsättningar för ömsesidig dialog* när det kommer till handläggare och andra anställda. Ytterligare förslag är att utbildningsföretagens verksamheter ska vara mer anpassningsbara, då en *ökad situa-*

tionell flexibilitet skulle kunna göra innehållet mer meningsfullt och utvecklande.

- I undersökningen finns ungdomar som återkommit till samma verksamhet flera gånger bara för att göra samma saker som gången innan, varför ett önskemål är att det borde finnas en *progression* när det kommer till åtgärdernas innehåll. Det finns också en önskan om *samordning* och *samarbete mellan olika aktörer* i kommunen, och om *förbättrad kommunikation* såväl internt som mellan Arbetsförmedlingen och dess utförare av jobbcoachning.
- En önskan om *regelbundna företagsträffar* och andra arrangemang kan förstås i skenet av att Västervik är en socialt segregerad ort där "allt" handlar om att ha "de rätta" kontakterna. Kontakt med den ordinarie arbetsmarknaden genom *lärlingsplatser* var ytterligare ett förslag, och *praktikplatser* mer anpassade efter den *enskilda individens utbildning och framtidsmål* var ett annat.
- En *mindre standardiserad aktivitetskontroll* och att slippa söka arbeten som man vet att man inte kommer att få var ytterligare önskemål.

Sammanfattningsvis pekar många av ungdomarnas förslag mot det som Rickard Ulmestig (2007) kallar inkluderande aktivering, alltså att arbetslösa ges möjlighet att själva påverka sin situation inom ramen för en aktiveringsåtgärd. Egenansvaret handlar då om mer än att inordna sig i en fördefinierad motprestation.

För bara någon generation sedan var det möjligt för ungdomar som inte varit så studiemotiverade under skolorn att klara sig hyggligt i arbetslivet. Men tiderna har förändrats, och unga kvinnor och män utan fullständiga gymnasiebetyg är överrepresenterade i ungdomsarbetslöshetsstatistiken liksom unga män med arbetarbakgrund. Många av ungdomarna i undersökningen tillhör båda dessa kategorier av arbetslösa, men här ryms också medelklassungdomar med bra betyg som för några decennier sedan sällan eller aldrig hade behövt riskera ofrivillig arbetslöshet. Rapporten kan därför förstås som ett slags tidsdokument vars innehåll visar på hur komplexa och till synes abstrakta strukturförändringar och samhällsprocesser får konkreta återverkningar på individnivå, inte minst för unga boendes på en ort av Västerviks karaktär. Undersökningens ungdomar har lite olika vägar att gå, men just nu befinner de sig alla i samma tidsliga gråzon i väntan på att dörrarna till arbetslivet ska öppna sig för just dem. Det är en situation som de delar med många andra unga i Sverige och övriga Europa idag.

REFERENSER

- Allvin, M.** (2006). *Gränslöst arbete – socialpsykologiska perspektiv på det nya arbetslivet*. Malmö: Liber.
- Andersson, M.** (2003). *Arbetslöshet och arbetsfrihet. Moral, makt och motstånd*. Uppsala: Etnolore, nr 28, Skrifter från etnologiska avdelningen, Uppsala universitet.
- Angelin, A.** (2009). *Den dubbla vanmaktens logik. En studie om långvarig arbetslöshet och socialbidragstagande bland unga vuxna*. Lund: Dissertations in Social Work 38, Lunds universitet.
- Archer, M.** (2007). *Making our way through the world: Human reflexivity and social mobility*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Beck, U. & Beck-Gernsheim, E.** (2002). *Individualization*. London: Sage Publications.
- Berglund, G.** (2009). Anställningsbarhet: Ett tecken i tiden. I: Berglund, G. & Fejes, A. (red.), *Anställningsbarhet: Perspektiv från utbildning och arbetsliv*. Lund: Studentlitteratur.
- Brembeck, H.** (1998). *Inte bara mamma*. Göteborg: Etnologiska föreningen i Västsverige.
- Bunar, N. & Trondman, M.** (red.). (2001). *Varken ung eller vuxen*. Stockholm: Atlas.
- Castells, M.** (2000). *Identitetens makt: Ekonomi, samhälle och kultur*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos.
- Fogde, M.** (2011). ”Att göra sig anställningsbar. Om instrumentella identitetspositioner och könad säljbarhet”. *Sociologisk forskning*, nr 4, s. 25–43.
- Friberg, T.** (1990). *Kvinnors vardag. Om kvinnors arbete och liv. Anpassningsstrategier i tid och rum*. Lund: Lund University Press.
- Garsten, C. & Jacobsson, K.** (2004). *Learning to be employable: New agendas on work, responsibility and learning in a globalizing world*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Garsten, C., Lindvert, J. & Thedvall, R.** (red.) (2011). *Arbetsmarknadens nya organisering*. Malmö: Liber.
- Gillberg, G. & Bengtsson, M.** (2015). *Vägar mot arbete. En utvärdering av 42 projekt som finansierats av Arvsfonden inom området unga, arbete och sysselsättning 1994–2012*. Göteborg: Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, Göteborgs universitet.
- Gillberg, G.** (2010). *Individualiseringens villkor. Unga vuxnas föreställningar om arbete och självförverkligande*. Göteborg: Skrifter från institutionen för arbetsvetenskap, nr 7, Göteborgs universitet.
- Johansson, H. & Horneman Möller, I.** (red.) (2009). *Aktivering – arbetsmarknadspolitik och socialt arbete i förändring*. Malmö: Liber.
- Jonsson, C.** (2010). *Ifädernas och mödrars spår – landsortungdomars vuxenblivande och identitetsutveckling i ett livsformsperspektiv*. Göteborg: Studies in Sociology, nr 44, Department of Sociology, University of Gothenburg.
- Jönsson, L.** (2003). *Arbetslöshet, ekonomi och skam. Om att vara arbetslös i dagens Sverige*. Lund: Lund Dissertations in Social Work 14, Lunds universitet.
- Kvale, S. & Brinkmann, S.** (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*, uppl. 2. Lund: Studentlitteratur.
- Mäkitalo, Å.** (red.) (2006). *Att hantera arbetslöshet. Om social kategorisering och identitetsformering i det senmoderna*. Arbetsliv i omvandling 2006:16. Stockholm: Arbetslivsinstitutet.
- Nordström Skans, O.** (2009). ”Varför är den svenska ungdomsarbetslösheten så hög?” *Rapport till Finanspolitiska rådet 2009/6 Kulturgeografi 2001:2*. Umeå: Solfjädern.
- Rantakeisu, U.** (2002). *Arbetslöshetens olika ansikten. Fyra studier om arbetslöshetens sociala och hälsomässiga yttringar*. Göteborg: Skriftserien nr 2002:02. Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.
- scb.se (1)**, www.scb.se/statistik/_publikationer/am0401_2013a01_br_am76br1301.pdf (hämtad 2015-06-07).
- scb.se (2)**, www.scb.se/statistik/uf/uf0205/2013114m/uf0205_2013114m_sm_uf20sm1501.pdf (hämtad 2015-06-07).
- Standing, G.** (2013). *Prekariatet. Den nya, farliga klassen*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos.
- Stojanovic, V.** (2001). *Unga arbetslösa ansikten. Identitet och subjektivitet i det svenska och danska samhället*. Lund: Lund Dissertations in Sociology, Lunds universitet.
- Svensson, L.** (2006a). *Vinna eller försvinna? Drivkrafter bakom ungdomars utflyttning från mindre orter*. Linköping: Linköping Studies in Arts and Science, nr 359, Linköping Studies in Education and Psychology, nr 109, Linköpings universitet.
- Svensson, L.** (2006b). ”Här får du inte vara med om du inte flyttar härifrån. Om ungdomar och regional utveckling”. I: *LOCOS 3/06*. Stockholm: Barn- och ungdomsvetenskapliga institutioner, Stockholm universitet.
- TCO** (2014). ”De arbetslösa tappade köpkraft”. *TCO granskar*, nr 4.
- Tovatt, C.** (2013). *Erkännandets Janusansikte: Det sociala kapitalets betydelse i arbetslivskarriärer*. Stockholm: Santérus Förlag.
- Ulfsdotter Eriksson, Y. & Hedenius, A.** (2014). Unga människor och (o)möjliga yrkesidentiteter. I: Sorbring, E., Andersson, Å. & Molin, M. *Att förstå ungdomars identitetsskapande. En inspirations- och metodbok*. Stockholm: Liber.
- Ulmestig, R.** (2007). *På gränsen till fattigvård: en studie om arbetsmarknadspolitik och socialbidrag*. Lund: Socialhögskolan Lunds universitet (Diss.).
- Waara, P.** (2007). *Utanför arbetslivet i arbetssamhället*. Luleå: NTG-lär.
- vastervik.se**, www.vastervik.se/global/kommun-och-politik/kommunfakta/scb/scb-kommunfakta-vastervik-2013.pdf (hämtad 2015-06-07).
- vt.se**, www.vt.se/nyheter/?articleid=7673604 (hämtad 2015-06-07).
- Ziehe, T.** (red.) (1993). *Kulturanalyser: Ungdom, utbildning, modernitet*. Stockholm: Symposion.

Barn- och ungdomsvetenskapliga forskningsmiljön på Högskolan Väst arbetar strategiskt med forskningssamverkan med externa regionala aktörer och verksamheter som har fokus på barn, ungdomar och unga vuxna. Målet för forskningsmiljön är att sprida kunskap om barns och ungdomars livsvillkor och därmed stärka ungas ställning i samhället. Forsknings-samverkan med externa verksamheter är ett av de sätt som miljön arbetar på för att nå detta mål. Samarbetet sker i form av en samverkansmodell som avser att skapa goda förutsättningar för både forskningen och den externa samverkansparten. Samverkansmodellen utgår från en dialog mellan forskare och samverkanspart där parterna tillsammans utarbetar och formulerar undersökningsområde och forskningsfrågor.

Anita Beckman, Högskolan Väst
anita.beckman@hv.se

Åsa Andersson, Göteborgs universitet
asa.andersson@gu.se

Jerry Engström, Campus Västervik
jerry.engstrom@vastervik.se